

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Березняк Василь Сергійович

УДК 343.13+341.44

**ЕКСТРАДИЦІЯ ЯК ІНСТИТУТ
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА
УКРАЇНИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпропетровськ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

кандидат юридичних наук, доцент

Тертишник Володимир Митрофанович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Євген Дмитрович,

Національний технічний університет України «КПІ»,
професор кафедри інформаційного та підприємницького права;

кандидат юридичних наук, доцент

Письменний Дмитро Петрович,

Київський національний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу.

Захист відбудеться „25” грудня 2009 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, проспект Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпропетровськ, проспект Гагаріна, 26).

Автореферат розісланий „24” листопада 2009р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.М. Школа

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Здійснювана в Україні судово-правова реформа, а також вступ України до Європейського союзу зумовлює необхідність наповнення новим змістом традиційних положень кримінально-процесуального права і появу нових інститутів, які мають безпосередньо практичне значення.

Одним з них є інститут екстрадиції, який не закріплений на законодавчому рівні. В юридичній науці він має різні визначення, сутність яких полягає у передачі особи державою, на території якої вона перебувала, іншій державі для притягнення її до кримінальної відповідальності або для виконання вироку суду. Проте в національному законодавстві інститут екстрадиції не визначено, що створює значні труднощі у боротьбі зі злочинністю, особливо організованою та транснаціональною.

Відсутність в українському кримінально-процесуальному законодавстві регламентації екстрадиції не сприяє забезпеченню одного із завдань кримінального судочинства, яке передбачає притягнення до відповідальності кожного, хто вчинив злочин. Адже, за статистичними даними Генеральної прокуратури України в період з 2005 р. по листопад 2009 р. екстрадовано в Україну 980 осіб, відмовлено в екстрадиції 296 осіб, зокрема у 2005 р. екстрадовано 111 осіб, відмовлено в екстрадиції 50 осіб; 2006 – 164 (41); 2007 – 217 (66); 2008 – 261 (65); 2009 – 227 (74). За вказаний період екстрадовано в іноземні держави 560 осіб, відмовлено в екстрадиції 130 осіб, зокрема у 2005 р. екстрадовано 58 осіб, відмовлено в екстрадиції 25 осіб; 2006 – 89 (9); 2007 – 103 (20); 2008 – 142 (32); 2009 – 114 (44).

Проблематика екстрадиції залишається актуальною поряд з іншими питаннями, які виникають у сфері боротьби зі злочинністю. Про складний і довготривалий процес екстрадиції зазначають 36,5% опитаних працівників органів внутрішніх справ та прокуратури, недостатню законодавчу базу (відсутність спеціальних норм в КПК України) – 32%, відсутність належного фінансування екстрадиції – 26,5%, відсутність спеціального договору між Україною і державою, де перебувала особа, – 23%, відсутність запобіжного заходу взяття під варту на території іноземної держави – 14%, не надання або несвоєчасне надання передбачених екстрадиційних документів – 6,0% та не відповідне оформлення екстрадиційних документів – 4,5%. Отже, актуальними питаннями, що на сьогодні залишаються не вирішеними, є питання щодо спрощення процедури екстрадиції, визначення термінів вирішення питання про екстрадицію, а також визначення єдиного механізму застосування кримінально-процесуальних підстав екстрадиції тощо.

Деякі питання екстрадиції досліджували вітчизняні вчені О.М. Бандурка, Ю.О. Гурджі, В.С. Гуславський, В.П. Ємельянов, В.О. Іващенко, А.В. Іщенко, М.В. Корнієнко, С.Ф. Кравчук, Д.М. Лещенко, І.В. Лешукова, Л.М. Лобойко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'яничков, В.Т. Маляренко, М.М. Михеєнко, О.В. Негодченко, В.Т. Нор, І.В. Озерський, М.І. Пашковський, Д.П. Письменний, А.С. Сизоненко, В.М. Тертишник, В.М. Трубников, Л.Д. Удалова, О.В. Узунова,

О.Ф. Фрицький, В.П. Шибіко, С.С. Яценко та ін.

Окремі кримінально-процесуальні аспекти екстрадиції були предметом дисертаційних досліджень О.І. Виноградової (2000 р.), Т.С. Гавриш (2004 р.), А.Г. Маланюка (2004 р.), П.Г. Назаренка (2006 р.).

Дослідженню екстрадиції присвячені кандидатські дисертації з міжнародного права – С.М. Вихриста (2002 р.), Аль-Шбуля Махмуда Ібрагіма Салеха, Олакї Алі Хамід Ахмед (1996 р.) – та кримінального права – М.П. Свистуленко (2005 р.).

Також вказану проблему досліджували російські вчені О.І. Бастрикін, С.С. Беляєв, О.І. Бойцов, Р.М. Валеєв, М.А. Васильєв, В.М. Волженкіна, Л.Н. Галенська, В.К. Звірбуль, Г.В. Ігнатенко, І.І. Карпець, М.І. Костенко, Г.А. Кузьмін, І.І. Лукашук, Ф.Ф. Мартенс, А.Б. Мезяєв, С.А. Невський, Д.П. Нікольський, Н.А. Сафаров, Е.О. Сімсон, А.К. Строганова, М.С. Таганцев, Ю.М. Ткачевський, І.Я. Фойницький, Е.Я. Шостак, М.Д. Шаргородський, А. Штігліц, В.П. Шупілов, С.П. Щерба та ін.

Разом з цим, наукові праці названих вчених не вирішують всю складну проблему, а скоріше створюють підґрунтя для подальшого її дослідження.

У Кримінальному кодексі України від 5 квітня 2001 р. законодавець передбачив норму (ст. 10), яка регулює питання екстрадиції особи, обвинуваченої у вчиненні злочину, і особи, засудженої за вчинення злочину. Що стосується чинного Кримінально-процесуального кодексу України, то тільки стаття 31 визначає порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав, але вказана стаття має відсильний характер до міжнародних договорів і не розкриває самої суті та процедури екстрадиції.

Питання, пов'язані з екстрадицією, крім статті 10 КК України та міжнародних актів, ратифікованих Україною, відображені в проекті КПК України (реєстр. № 1233 від 13.12.2007 р.) та в проекті КПК України Національної комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, схвалений комітетом з реформи кримінальної юстиції Національної комісії 11.09.2008 р., а також у проекті Закону України „Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо видачі особи (екстрадиції)” (реєстр. № 3176 від 17.09.2008 р.).

Названі правові акти, які регулюють питання, пов'язані з екстрадицією та законопроекти, стали суттєвим кроком до створення сучасного правового інституту „екстрадиція”, але ще не вичерпали можливості його розвитку й потребують подальшого удосконалення.

Таким чином, теорія кримінального процесу потребує вирішення наукового завдання, що полягає у комплексному теоретичному дослідженні екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України. Зазначені обставини обумовили вибір теми дослідження та свідчать про її актуальність з теоретичної та практичної точок зору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008, Комплексної програми профілактики злочинності на 2007-2009 рр., затвердженої

постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.2006 р. № 176/7, наказу МВС України „Про затвердження пріоритетних напрямків наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергової розробки і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004-2009 років” від 5.07.2004 р. № 755, а також п. 3.72 плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2009 р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 31 січня 2006 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у науковому обґрунтуванні екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України та з'ясуванні його сутності й особливостей, а також розробці на цій основі науково-обґрунтованих рекомендацій для його вдосконалення.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- обґрунтувати положення про те, що екстрадиція є саме інститутом кримінально-процесуального права України;
- з'ясувати сутність та особливості екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України;
- розкрити поняття, функції, принципи та визначити суб'єктів інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України;
- дослідити зміст та особливості реалізації кримінально-процесуальних норм під час екстрадиції;
- визначити зміст правових гарантій забезпечення прав і свобод осіб під час екстрадиції;
- сформулювати пропозиції по удосконаленню кримінально-процесуального законодавства України в частині екстрадиції.

Об'єктом дослідження є кримінально-процесуальні відносини, пов'язані з застосуванням екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України.

Предметом дослідження є екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації складає сукупність сучасних наукових методів та прийомів пізнання об'єктивної дійсності. Основним методом, який застосовано в процесі дослідження є загальнонауковий діалектичний метод, що дозволив проаналізувати чинне законодавство та практику застосування екстрадиції. У процесі дослідження також використовувалися такі наукові методи: догматичний – при тлумаченні відповідних норм, що регулюють екстрадицію, окремих понять та термінологічних зворотів (підрозділи 1.1., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.); системно-структурний – дозволив визначити місце і роль екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України (підрозділи 1.1., 1.2.); порівняльно-правовий – при аналізі правових норм міжнародних договорів та окремих зарубіжних країн у сфері екстрадиції (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 2.4), а також на основі аналізу дозволив розробити пропозиції щодо вдосконалення інституту екстрадиції; контент-аналіз – при аналізі повідомлень преси щодо екстрадиції (підрозділ 2.4.); логіко-юридичний – використано під час дослідження норм чинного КПК

України та проектів КПК України, що дало змогу сформулювати пропозиції з урахуванням відповідного законодавства (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.); статистичний метод – проведено узагальнення юридичної практики з питань екстрадиції та визначено проблеми, які виникають в цій сфері (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 2.4.).

Нормативною базою дисертації є Конституція України, Закони України, Кримінально-процесуальний кодекс та інші кодекси України, міжнародно-правові акти, типові договори про екстрадицію правопорушників, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН, відомчі накази, інструкції, інформативні листи Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, Верховного Суду України, конституційне та кримінально-процесуальне законодавство зарубіжних держав (Держави Ізраїль, Киргизької Республіки, Республіки Болгарії, Республіки Молдова, Російської Федерації, Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії, Французької Республіки тощо).

При написанні дисертації були використані Інтернет-ресурси з вказаної проблематики, зокрема офіційні сервери органів державної влади України та інших країн що стосується законодавства, яке регулює питання екстрадиції, а також матеріали засобів масової інформації. Також в роботі були використані проекти КПК України та проект типового договору між державами-членами СНД про екстрадицію злочинців.

Емпіричною базою дисертації є матеріали опитування 200 слідчих та дізнавачів ОВС, працівників прокуратури; результати досліджень матеріалів щодо екстрадиції осіб у 152 кримінальних справах; статистичні дані міжнародно-правового управління Генеральної прокуратури України щодо екстрадиції; статистичні дані ДІТ МВС України за 2002-2009 рр.; 75 матеріалів-узагальнень СУ та НЦБ Інтерполу ГУМВС України в Дніпропетровській області за 1996-2006 рр. включаючи статистичні дані за вказаний період; 14 судових рішень судів загальної юрисдикції за період 2006-2008 рр.; 48 матеріалів міжнародної правоохоронної та судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в кримінально-процесуальній науці комплексним монографічним дослідженням екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України. На основі проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано положення про те, що екстрадиція є саме інститутом кримінально-процесуального права України;

– з'ясовано сутність, ознаки та особливості екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України. Екстрадиція регулює певний вид кримінально-процесуальних відносин та має специфічне завдання, а саме передачу однією державою іншій державі особи, яка вчинила злочин, з метою кримінального переслідування, винесення чи виконання вироку; певна самостійність від інших інститутів кримінально-процесуального права;

специфічні засоби регулювання екстрадиції, які полягають у наявності норм, що містяться в міжнародних договорах і конвенціях та якими регулюються відносини, що виникають у сфері екстрадиції, а також наявністю домовленості між державами за принципом „взаємності” при відсутності міжнародного договору або конвенції;

- розкриті функції, принципи та визначені суб’єкти інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України;

- на основі дослідження позитивного європейського досвіду обґрунтована необхідність запровадження в кримінально-процесуальному праві України спрощеної процедури екстрадиції, а також розроблені моделі відповідної норми, яка б регулювала вказану процедуру з уникненням порушення основних прав і свобод екстрадованих осіб. Встановлено, що така процедура цілком відповідає меті екстрадиції – швидкій взаємодії держав щодо кримінального переслідування особи;

- на основі аналізу міжнародно-правових актів та кримінально-процесуального законодавства іноземних держав визначено процесуальну форму інституту „тимчасовий арешт (взяття під варту)” та запропоновано механізм його здійснення. За відсутності законодавчого роз’яснення терміну „тимчасовий арешт (взяття під варту)” також запропоноване поняття вказаного терміну для подальшого його закріплення в кримінально-процесуальному законодавстві України;

- доведено необхідність правового регулювання в кримінально-процесуальному законодавстві України порядку та процедури відшкодування шкоди, завданої громадянину України неправомірними діями чи бездіяльністю суду та інших компетентних органів іноземної держави під час їх екстрадиції;

- обґрунтовано необхідність доповнення чинного КПК України та проектів КПК України окремими нормами, спрямованими на забезпечення захисту прав та свобод осіб під час екстрадиції, а саме нормами „Гарантії захисту особи, яка передається” та „Обставини, що потребують з’ясування при вирішенні питання щодо екстрадиції особи”;

- здійснено наукове обґрунтування потреби закріплення в чинному КПК України та в проектах КПК України норми, яка б передбачала при розгляді запиту про екстрадицію роз’яснення особі сутності висунутих проти неї звинувачень, її процесуальних прав та обов’язків, ознайомлення її з матеріалами кримінальної справи, наданими запитуючою стороною, а також роз’яснення засудженій особі, екстрадиція якої вимагається, змісту вироку суду та порядку його оскарження;

- з огляду на сучасні тенденції розвитку права в частині забезпечення гарантій прав і свобод людини наголошено на необхідності змін правових норм, що стосуються перегляду вироків іноземних держав щодо засуджених осіб, які передані в порядку екстрадиції. Запропоновано моделі норм права, які б давали можливість переглядати вирок іноземних держав за результатами екстрадиції засудженої особи з метою захисту її прав та свобод;

удосконалено:

- положення про визначення суб’єктів екстрадиційних правовідносин та їх поділу на три групи: суб’єктів міжнародно-правових екстрадиційних

правовідносин, суб'єктів внутрішньо-правових та суб'єктів, які мають та захищають власний чи інший інтерес;

– визначення поняття екстрадиції з точки зору смислового роз'яснення термінів “видача” і “передача”, розкриття його основних елементів, тлумачення норм міжнародних договорів, а також відповідності принципам кримінально-процесуального права України;

дістало подальшого розвитку:

– положення про розуміння суб'єктів та об'єктів екстрадиційних правовідносин, виходячи з того, що об'єктом екстрадиційних правовідносин є дії держав в особі їх компетентних органів, спрямовані на екстрадицію або відмову в екстрадиції особи, яка вчинила екстрадиційний злочин та перебуває на території однієї з держав, а сама особа є активним суб'єктом екстрадиційних правовідносин;

– положення про концепцію щодо призначення спеціального екстрадиційного судді та наділення його компетенцією щодо вирішення екстрадиційних питань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній роботі – для подальших наукових розробок проблем інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України. Результати дослідження впроваджено в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову діяльність від 21.05.2009 р.);

– у правотворчій діяльності – для вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України в частині екстрадиції (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в законотворчу діяльність від 13.05.2008 р. № 04-30/18-843);

– у правозастосовчій діяльності – для покращення діяльності правоохоронних та судових органів щодо екстрадиції. На виконання п. 10 наказу МВС України від 07.02.2008 р. № 271 о/с та листа ДОН МВС України від 05.03.2008 р. № 43/244 підготовлено методичні рекомендації з питань затримання та видачі правопорушників, міграційної політики, захисту прав біженців та шукачів притулку (акти впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність ГУМВС України в Дніпропетровській області від 06.06.2007 р., УМВС України у Волинській області від 22.09.2009 р. та військового місцевого суду Дніпропетровського гарнізону від 18.10.2006 р.);

– у навчальному процесі – при викладенні курсу „Кримінальний процес України”, а також при підготовці підручників і навчальних посібників. Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес від 06.03.2007 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні результати та висновки роботи доповідалися на науково-практичних конференціях, семінарах та круглих

столах: „Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців” (м. Дніпропетровськ, 2005 р.), „Правова реформа у масовій свідомості мешканців Луганського регіону” (м. Луганськ, 2006 р.), „Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), „Актуальні проблеми конституційного права” (м. Кривий Ріг, 2008 р.), „Слідча діяльність: проблеми теорії та практики” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), „Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні” (м. Дніпропетровськ, 2008 р.), „Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 2009 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено автором у семи наукових статтях, опублікованих у виданнях, визначених ВАК України як фахові з юридичних наук, та семи тезах доповідей.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, двох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки, з яких основний текст – 196 сторінок, додатки – 36 сторінок, список використаних джерел (252 найменування) – 21 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказується на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначаються мета, завдання дослідження, його об'єкт та предмет, використані методи, нормативна та емпірична основи; формулюються основні теоретичні положення, які обумовлюють наукову новизну, визначається практичне значення одержаних результатів та їх апробація.

Розділ 1. „Сутність інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України” складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. „Поняття, функції та принципи екстрадиції”* розглянуто ознаки екстрадиції як інституту права: екстрадиція регулює конкретний вид кримінально-процесуальних відносин та має специфічне завдання, а саме передачу однією державою іншій державі особи, яка вчинила злочин з метою кримінального переслідування, винесення чи виконання вироку; самостійність від інших інститутів кримінально-процесуального права; специфічні засоби регулювання екстрадиції, які полягають у наявності норм, що містяться в міжнародних договорах і конвенціях та якими регулюються відносини, що виникають у сфері екстрадиції, а також наявність домовленості між державами за принципом „взаємності” при відсутності міжнародного договору або конвенції. Зазначені ознаки вказують на те, що екстрадиція є саме інститутом з притаманними тільки їй ознаками. Виходячи з того, що особливістю кожного правового інституту є окрема група юридично поєднаних правових норм, проаналізовано та досліджено джерела правових норм, що регулюють відносини у сфері екстрадиції, а також надано їх класифікацію. Відповідно до загальної класифікації то вони можуть бути: за функціональною спрямованістю:

1) зобов'язуючі (ст. 1 „Зобов'язання видавати правопорушників” Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік (далі – Конвенція 1957 р.)); 2) забороняючі (ст. 9 „non bis in idem” Конвенції 1957 р.); 3) уповноважуючі (ст. 2 „Правопорушення, що тягнуть видачу” Конвенції 1957 р.); за рівнем правового регулювання: як матеріальними (ст.ст. 3,4 Типового договору про видачу 1990 р. – імперативні та факультативні підстави для відмови в екстрадиції) так і процесуальними (ст. 6 „Спрощена процедура екстрадиції” вказаного договору); оперативні (ст. 29 „Підписання, ратифікація та набрання чинності” Конвенції 1957 р.); відсильні (ст. 22 „Процедура” Конвенції 1957 р.); дефінітивні (ст. 25 „Визначення терміну „постанова про утримання під вартою” Конвенції 1957 р.) колізійні (ст. 17 „Одночасні запити” Конвенції 1957 р.); рекомендаційні (ст. 6 „Видача власних громадян” Конвенції 1957 р.) та інші.

Певний акцент зроблено на дослідженні специфічності та особливості структури норм, що регулює питання екстрадиції, відповідно до особливостей норм кримінально-процесуального права. Вказані норми мають свої специфічні ознаки та особливості, що відрізняють їх від правових норм інших галузей права, але в свою чергу вони схожі з нормами кримінально-процесуального права. По-перше, гіпотеза, диспозиція, санкція норм знаходять своє відображення в різних статтях міжнародного договору.

По-друге, диспозиція норми, що регулює екстрадицію, може бути відсильною.

По-третє, санкція норми, що регулює екстрадицію, сформульована не в звичайній формі – відповідальності, попередження. Виходячи з доктрини права, можна говорити про те, що санкція норми, яка регулює екстрадицію, включає в себе заходи захисту – підстави відмови від екстрадиції, тимчасову екстрадицію та інше. Що стосується заходів відповідальності, то такі заходи в санкції норми, що регулює питання екстрадиції, відсутні. В таких нормах не передбачається відповідальність між двома державами за відмову від екстрадиції або порушення термінів екстрадиції. Це в свою чергу відрізняє санкцію норми, що регулює екстрадицію, від міжнародно-правової санкції. По-четверте, норми, що регулюють екстрадицію, формулюються у статтях міжнародних договорів у загальному вигляді, що затрудняє їх розуміння, а також вказує на необхідність їх тлумачення разом з іншими міжнародними договорами чи національними законами в галузі кримінального, міжнародного права тощо.

Розглянуто правову природу інституту екстрадиції. Наведені аргументи дають змогу зробити висновок, що екстрадиція є саме інститутом кримінально-процесуального права України. По-перше, екстрадиція – це завжди процес передачі особи однією державою іншій. Екстрадиція завжди є процедурою, що починається з моменту отримання клопотання та закінчується передачею особи чи відмовою в передачі. В даному випадку норми кримінального права мають другорядне значення і виступають як фактична підстава для передачі особи. По-друге, специфічною є мета екстрадиції: передача особи для кримінального переслідування, винесення чи виконання вироку. Мета екстрадиції цілком відповідає завданням кримінального судочинства, а саме передача осіб для

повного розкриття злочинів, викриття винних, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний. По-третє, сферою дії екстрадиції є кримінальне судочинство. Процес екстрадиції відбувається в рамках кримінального переслідування особи, якщо щодо цієї особи була порушена кримінальна справа. Тобто екстрадиція не виходить за рамки кримінального судочинства, вона є одним із етапів кримінального процесу, кінцевим результатом якого є покарання особи за вчинений злочин. По-четверте, Російська Федерація, Французька Республіка, Республіка Болгарія, Республіка Молдова та інші держави на законодавчому рівні закріпили екстрадицію, як інститут кримінально-процесуального права, тобто внесли положення щодо екстрадиції у спеціальні розділи свого КПК. По-п'яте, норми екстрадиції подібні нормам кримінально-процесуального права. Так, 54% опитуваних працівників органів внутрішніх справ та прокуратури вбачають регулювання екстрадиції виключно нормами кримінально-процесуального права України.

Досліджено зміст та значення поняття „екстрадиція”. На підставі проведеного аналізу наукової літератури, міжнародних договорів, законів надано власне визначення екстрадиції, як правового державного акту, в силу якого особа, яка вчинила злочин, з урахуванням правових підстав і умов, передається державою, на території якої вона знаходиться, іншій державі за вимогою останньої, з метою притягнення її до кримінальної відповідальності чи ухвалення вироку суду, або для відбування покарання за вироком суду, який набрав законної сили, якщо це передбачено чинними міжнародними угодами та здійснюється у відповідності з національним законодавством.

Досліджено і здійснено класифікацію функцій інституту екстрадиції, які поділяються на дві основні групи: 1) загальні функції, які в свою чергу поділяються на міжнародно-дипломатичну; нормотворчу; імплементаційну; правоорієнтовану; правозобов'язальну функції; 2) спеціальні функції, які поділяються на охоронну; захисну; регулятивну; правозабезпечувальну; інформаційну; соціальнозабезпечувальну або соціально-гарантійну функції.

Розглянуті та досліджені принципи інституту екстрадиції. Інститут екстрадиції має складну систему принципів. Принципи інституту екстрадиції мають певні властиві тільки йому ознаки: вони знаходять своє відображення в нормах міжнародних договорах або конвенціях, а деякі з них знайшли своє відображення і в нормах національних законів; принципи екстрадиції знайшли своє відображення в підставах для передачі або відмови в передачі особи; принципи екстрадиції мають ознаки імперативності та факультативності; поєднання принципів кримінально-процесуального права і екстрадиції, наприклад, принцип *ad hoc* (ст. 14 Конвенції 1957 р.). Відповідно до цього надане власне визначення принципам інституту екстрадиції, як закріплених в нормах спеціальних міжнародних договорів (конвенцій) або відображених в нормах національних законів загальних положень та основних ідей, що визначають суть, зміст, мету взаємовідносин держав щодо екстрадиції осіб та мають як імперативний, так і факультативний характер.

У підрозділі 1.2. „Об'єкти та суб'єкти екстрадиційних правовідносин”

досліджено проблемні питання визначення суб'єктів та об'єктів екстрадиційних правовідносин. Акцентовано увагу на змісті та особливостях екстрадиційних правовідносин. Визначено три групи суб'єктів екстрадиційних правовідносин: 1 група – суб'єкти міжнародно-правових екстрадиційних правовідносин – суб'єкти права екстрадиції (держави), 2 група – суб'єкти внутрішньо-правових відносин – суб'єкти реалізації екстрадиції (компетентні органи, які діють від імені держави) та 3 група – суб'єкти, які мають та захищають власний чи інший інтерес (особа, яка підлягає екстрадиції та захисник).

Встановлено, що об'єктом екстрадиційних правовідносин є дії держав в особі їх компетентних органів, спрямовані на екстрадицію або відмову в екстрадиції особи, яка вчинила екстрадиційний злочин та перебуває на території однієї з держав, а сама особа буде виступати як активний суб'єкт екстрадиційних правовідносин.

Дослідження вказаного питання вказало на його важливість для розуміння процесу екстрадиції в цілому. В діючому кримінально-процесуальному законодавстві України відсутні норми, які б закріплювали права та обов'язки вказаних суб'єктів. Існує необхідність законодавчого закріплення прав та обов'язків суб'єктів внутрішньо-правових екстрадиційних відносин та в активному залученні до екстрадиційних правовідносин суду.

Розділ 2. „Реалізація кримінально-процесуальних норм під час екстрадиції” складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. „Екстрадиція осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину” розглянуті питання реалізації кримінально-процесуальних норм щодо екстрадиції осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину. Проведено аналіз міжнародних правових актів, кримінально-процесуального законодавства України та іноземних держав, проекту КПК (реєстр. № 1233 від 13.12.2007 р.), проекту КПК України Національної комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, схвалений комітетом з реформи кримінальної юстиції Національної комісії 11.09.2008 р., а також проекту Закону України „Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо видачі особи (екстрадиції)” (реєстр. № 3176 від 17.09.2008 р.). На підставі проведеного аналізу пропонується внесення змін та доповнень до чинного законодавства та зазначених проектів з метою удосконалення процедури екстрадиції.

Встановлено, що на теперішній час не вирішеною залишається проблема законодавчого закріплення чіткого розмежування повноважень органів, які вирішують питання екстрадиції. Важливою позицією автора є перегляд та законодавче закріплення строків щодо підготовки та направлення клопотання про екстрадицію до вищестоячого органу. З'ясовано, що основною умовою швидкого здійснення екстрадиції є правильне оформлення запиту, чіткого дотримання його змісту та форми згідно з міжнародними стандартами у сфері кримінального судочинства.

Досліджені проблеми щодо забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна при екстрадиції особи в Україну. Вказані питання в міжнародних договорах про екстрадицію не відображені. Розглянуто питання щодо можливості одночасно з направленням запиту про екстрадицію особи направляти клопотання про накладення арешту на майно. Запропоновано

передбачити окремі статті: „Накладення арешту на майно та конфіскація майна”, „Передача предметів” та „Доказова сила офіційних документів та предметів”.

Механізми регулювання обрання запобіжного заходу взяття під варту під час екстрадиції особи, а також тимчасового запобіжного заходу – тимчасового арешту (взяття під варту) на даний час в чинному кримінально-процесуальному законодавстві України відсутні.

Проаналізувавши та дослідивши думку вчених про те, що вважати підставою обрання до особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та у випадку тимчасового арешту (взяття під варту), автор дійшов до висновку, що більш вірним необхідно вважати, що підставою для обрання до особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту є клопотання про екстрадицію або у випадку тимчасового арешту (взяття під варту) – клопотання про тимчасовий арешт (взяття під варту) та відповідне процесуальне рішення компетентних органів держави, яка направила клопотання про екстрадицію особи чи клопотання про тимчасовий арешт (взяття під варту) про обрання до особи запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

З огляду на зазначене, запропонована стаття: „Тимчасовий арешт (взяття під варту)”. За відсутності законодавчого роз’яснення терміну „Тимчасовий арешт (взяття під варту)”, запропоноване його визначення, як процесуального заходу, що здійснюється на підставі отримання запиту (клопотання) про тимчасовий арешт (взяття під варту) відповідно до ратифікованих міжнародних конвенцій, міжнародних договорів і внутрішнього законодавства України шляхом тимчасового взяття під варту особи, яка розшукується іншою державою та перебуває на території України до отримання запиту (клопотання) щодо її екстрадиції.

Суттєвою проблемою при екстрадиції осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину, є достатньо обтяжлива та складна процедура їх екстрадиції. На основі аналізу і дослідження позитивного європейського досвіду обґрунтовано позиції щодо запровадження в кримінально-процесуальному законодавстві України спрощеної процедури екстрадиції. Спрощена процедура застосовується за згодою особи без проведення у повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для екстрадиції, опротестовуванні рішення про її передачу в іншу державу, повного розгляду запиту про екстрадицію та матеріалів перевірки, а також без прийняття рішення про екстрадицію або у відмові екстрадиції. Встановлено, що така процедура має як позитивні, так і негативні риси, але цілком відповідає меті екстрадиції – швидкої взаємодії держав щодо кримінального переслідування особи. Тому, в кримінально-процесуальному законодавстві необхідно передбачити норму, яка б регулювала вказану процедуру з уникненням порушення основних прав і свобод осіб під час екстрадиції. 49,5% опитаних працівників органів внутрішніх справ та прокуратури підтримали необхідність запровадження такої процедури, а 37,5% – за умови дотримання норм внутрішнього законодавства України.

З огляду на викладене запропоновано передбачити статтю: „Спрощена процедура екстрадиції”.

У підрозділі 2.2. „Екстрадиція осіб, які засуджені за вчинення злочину” досліджені питання реалізації кримінально-процесуальних норм щодо

екстрадиції осіб, які засуджені за вчинення злочину. На підставі аналізу міжнародних договорів України щодо передачі засуджених осіб для відбування покарання встановлено, що існує багато проблем, які необхідно вирішувати на законодавчому рівні, а саме при розробці нового КПК України та при укладенні міжнародних договорів України.

Існує необхідність в законодавчому закріпленні норми, яка б надавала можливість зі згоди сторін передавати також осіб без громадянства, які постійно проживали на території держави виконання вироку, або інших осіб, якщо держава винесення вироку вважає це за потрібне.

Деякі іноземні держави (наприклад, Королівство Нідерландів, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії) дозволяють екстрадицію осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину, лише за умови, якщо вказані особи будуть передані для відбування покарання в цю державу. З огляду на вказане вбачається необхідність передбачити норму, яка б регламентувала передачу засуджених осіб за раніше наданою згодою. В даному випадку це забезпечить неухильне виконання державами такої домовленості.

Також потрібно законодавчо передбачити право засудженої особи мати захисника та оскаржувати рішення компетентних органів держави та її законного представника. В першу чергу це стосується випадків, коли засуджена особа передається для відбуття покарання за раніше наданою згодою.

Обґрунтована позиція щодо необхідності в законодавчому регулюванні процедури передачі та прийняття особи, засудженої заочно, а також особи, засудженої за злочин, але вирок щодо неї не вступив в законну силу, чи у випадку, коли ця особа вчинила інший злочин на території держави винесення вироку та процедури захисту такої особи в державі виконання вироку.

У міжнародних договорах та кримінально-процесуальному законодавстві України відсутнє положення, яке б вказувало на те, до якого моменту та з яких причин особа може відмовитися від її передачі в державу виконання вироку. Тому є необхідним передбачити норму, яка б дозволяла особі в деяких випадках відмовитися від здійснення передачі. Така відмова можлива лише з причин, коли особа тяжко захворіла і її подальша передача може більше зашкодити її здоров'ю, або коли є загроза того, що особа може бути піддана катуванню або нелюдському та жорсткому ставленню чи покаранню, чи коли особа має відбувати покарання в державі винесення вироку в умовах, що не забезпечать її соціальної реабілітації, наприклад, коли самі умови тримання особи принижують її честь та гідність.

Проблемою є врегулювання питання щодо передачі особи, яка засуджена судом до довічного позбавлення волі. Відмова в екстрадиції, якщо особа вчинила злочин за який в державі, що направила клопотання про екстрадицію, передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі є принциповим положенням і повинно бути нормативно закріплено в кримінально-процесуальному законодавстві України, включаючи спеціальні положення при передачі особи, засудженої до довічного позбавлення волі.

Згідно з чинним законодавством України суд взагалі не долучається до розгляду питання про можливість дозволу на передачу засудженої особи,

законності та обґрунтованості такої передачі. Вказане, на нашу думку, є грубим порушенням процесуальних гарантій та не відповідає цілям правосуддя. Тому доцільним є законодавче закріплення процедури, за якої суд може також вирішувати питання щодо законності та можливості прийняття засудженої особи для відбування покарання та можливості прийняття рішення визнавати чи не визнавати вирок суду іноземної держави.

З огляду на викладене, висловлено низку пропозицій щодо доповнень та змін до чинного кримінально-процесуального законодавства та проектів КПК України.

У підрозділі 2.3. „Відмова в екстрадиції особи іншій державі” розглянуті питання реалізації кримінально-процесуальних норм щодо захисту прав і свобод осіб під час екстрадиції.

Особливе значення полягає в законодавчому закріпленні процесуальних гарантій захисту прав та свобод осіб під час екстрадиції. 76,5% опитаних працівників органів внутрішніх справ та прокуратури підтримали необхідність законодавчого закріплення процесуальних гарантій захисту прав та свобод осіб під час їх екстрадиції.

Зроблено висновок про необхідність при укладанні міжнародних угод щодо екстрадиції визначити наступні умови щодо захисту права на життя особи: надання гарантій щодо не покарання особи смертною карою; умови здійснення до особи правосуддя з дотриманням загально визначених прав; передбачити вказані умови по захисту прав до особи ще до пред'явлення їй обвинувачення; дотримуватися принципу верховенства національного законодавства та законодавства, де закріплено більше загально визначених прав захисту особи.

Умови забезпечення прав та свобод осіб під час екстрадиції поділено на сім підстав, за яких екстрадиція забороняється та які необхідно з'ясувати при вирішенні питання щодо екстрадиції: 1) коли особа може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, видам поведження чи покарання; 2) коли державі не надають гарантій, передбачених ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р.; 3) наявність в законодавчих актах запитуючої держави санкції за вчинений злочин у вигляді смертної кари або довічного позбавлення волі; 4) якщо особа переслідується у зв'язку з її расою, релігією, громадянством чи політичними переконаннями; 5) якщо вік та стан здоров'я особи унеможлиблює її екстрадицію; 6) якщо особа є громадянином запитуваної держави; 7) кримінально-правові та кримінально-процесуальні гарантії в частині забезпечення прав та свобод особи.

Обґрунтовано необхідність правового регулювання в кримінально-процесуальному законодавстві України порядку та процедури відшкодування шкоди, завданої громадянину України незаконними діями чи бездіяльністю суду та інших компетентних органів іноземної держави під час їх екстрадиції. Сформульовано низку пропозицій щодо нормативного регулювання вказаного питання.

Запропоновано доповнити проекти КПК України статтями „Обставини, що потребують з'ясування при вирішенні питання щодо екстрадиції”, „Гарантії захисту особи, яка передається” та закріпити в чинному КПК України та в проектах КПК України норми, яка б передбачала при розгляді запиту про екстрадицію роз'яснення

особі сутності висунутих проти неї звинувачень, її процесуальних прав та обов'язків, ознайомлення її з матеріалами кримінальної справи, наданими запитуючою стороною, а також роз'яснення засудженій особі, екстрадиція якої вимагається змісту вироку суду та порядку його оскарження. Обґрунтована необхідність зазначати про факт роз'яснення прав і обов'язків вказаній особі в декларації, яку складає прокурор отримавши запит на її екстрадицію.

З огляду на викладене, висловлено пропозицію щодо доповнень та змін до ст. 26 Конституції України.

У підрозділі 2.4. „Перегляд вироків іноземних держав за результатами екстрадиції засуджених осіб” досліджені питання реалізації кримінально-процесуальних норм щодо захисту прав і свобод громадян, засуджених на території іноземних держав і переданих для відбування покарання в Україну, в частині перегляду вироків іноземних держав за результатами екстрадиції.

Встановлено, що з огляду на сучасні тенденції розвитку права в частині забезпечення прав і свобод людини, існує необхідність в зміні правових норм в кримінально-процесуальному законодавстві України, що стосується перегляду вироків іноземних держав за результатами екстрадиції особи. 79% опитаних працівників органів внутрішніх справ та прокуратури підтримали необхідність такої зміни.

На підставі аналізу міжнародних договорів, чинного законодавства України та практичних судових прикладів запропоновано необхідність доповнення кримінально-процесуального законодавства України нормою „Перегляд вироку суду іноземної держави щодо засудженого громадянина України”.

Обґрунтовано необхідність внесення норми, яка б зобов'язувала суд під час перегляду вироків іноземних держав за результатами екстрадиції засуджених осіб враховувати наступні обставини: яка держава винесла вирок щодо засудженої особи; чи існують в цій державі тортури, катування, жорстоке та нелюдське поводження; чи існують на території цієї держави міжнародні правозахисні організації; чи існують між Україною та цією державою міжнародні договори про правову взаємодопомогу.

ВИСНОВКИ

У дисертації сформульовано ряд теоретичних узагальнень та нове вирішення наукового завдання щодо комплексного теоретичного дослідження екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України, на підставі чого отримано нові науково обґрунтовані висновки, до основних із яких належать такі.

1. Розглянуто правову природу інституту екстрадиції. Обґрунтовано положення про те, що екстрадиція є саме інститутом кримінально-процесуального права України.

2. З'ясовано сутність, ознаки та особливості екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України.

3. Розкриті функції, принципи та визначені суб'єкти інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України.

4. Досліджено зміст та значення поняття „екстрадиція”. Удосконалене визначення поняття екстрадиції з точки зору смислового роз'яснення термінів

“видача” і “передача”, розкриття його основних елементів, тлумачення норм міжнародних договорів, а також відповідності принципам кримінально-процесуального права України.

6. Обґрунтовано необхідність запровадження в кримінально-процесуальному законодавстві України спрощеної процедури екстрадиції. Встановлено, що така процедура цілком відповідає меті екстрадиції – швидкій взаємодії держав щодо кримінального переслідування особи, розроблено відповідну норму, яка б регулювала вказану процедуру з уникненням порушення основних прав і свобод екстрадованих осіб.

8. Визначено процесуальну форму інституту „тимчасовий арешт (взяття під варту)” та запропоновано механізм його здійснення. За відсутності законодавчого роз’яснення терміну „тимчасовий арешт (взяття під варту)” також запропоноване поняття вказаного терміну для подальшого його закріплення в кримінально-процесуальному законодавстві України

9. Запропоновано внесення низки змін та доповнень до чинного законодавства та проектів КПК України з метою удосконалення здійснення процедури екстрадиції.

10. Доведено необхідність правового регулювання в кримінально-процесуальному законодавстві України порядку та процедури відшкодування шкоди, завданої громадянину України неправомірними діями чи бездіяльністю суду та інших компетентних органів іноземної держави під час їх екстрадиції. Сформульовано низку пропозицій щодо нормативного регулювання вказаного питання.

11. Обґрунтовано необхідність доповнення чинного КПК України та проектів КПК України окремими нормами, спрямованими на забезпечення захисту прав та свобод осіб під час екстрадиції, а саме нормами „Гарантії захисту особи, яка передається” та „Обставини, що потребують з’ясування при вирішенні питання щодо екстрадиції особи”.

„Гарантії захисту особи, яка передається”:

1. *Особа, яка передається, має гарантоване право захисту своїх прав згідно з національним та міжнародним законодавством, та при необхідності, на присутність перекладача.*

2. *Компетентні органи України повинні всебічно та повно дослідити матеріали щодо екстрадиції особи іншій державі.*

3. *Особа не може бути передана, якщо в державі звернення існують порушення положень Загальної декларації прав людини 1948 року; Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року, Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року та протоколів до неї.*

4. *Якщо кваліфікація злочину, у зв’язку з яким пред’являється обвинувачення, змінюється в ході розгляду справи, передана особа може переслідуватися або засуджуватися, тільки коли кваліфікуючі ознаки нового складу злочину свідчать про те, що цей злочин є таким, що передбачає за собою екстрадицію.*

5. *Особі, яка передається надаються всі права передбачені національним*

законодавством України.

6. Особа не може бути притягнута до відповідальності або засуджена за будь-який інший злочин, вчинений до її передачі.

7. Особа не може бути передана державою, яка направила запит про екстрадицію без попередньої згоди компетентних органів України на запит третьої держави.

„Обставини, що потребують з'ясування при вирішенні питання щодо екстрадиції особи”:

1. Компетентні органи України при вирішенні питання про екстрадицію особи повинні з'ясувати наступні обставини:

- 1) яка держава направила запит про екстрадицію особи;
- 2) чи існують в державі тортури, катування або жорстокі та нелюдські поводження з людиною чи покарання, а також покарання у вигляді смертної кари;
- 3) чи існують на території цієї держави міжнародні правозахисні організації;
- 4) чи існують між державами укладені двосторонні міжнародні договори про правову взаємодопомогу;
- 5) вивчення світової практики співпраці з даними державами.

2. У разі якщо компетентні органи України, які винесли рішення щодо екстрадиції особи після здійснення екстрадиції отримали повідомлення або мають сумнів щодо застосування в іноземній державі до цієї особи катувань або нелюдського та принижуючого ставлення чи покарання або особа в процесі досудового слідства чи судового розгляду не володіла правом на мінімальні гарантії, передбачені в ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, то вони мають право на перевірку умов забезпечення прав і свобод, можливість щодо надання бесіди с особою, яка була передана, можливість вимагати звіт від держави, якій було передано особу, якщо це передбачено міжнародними договорами ратифікованими Україною.

3. У разі підтвердження вказаних дій компетентні органи мають право вимагати повернення особи до України, якщо це передбачено міжнародними договорами ратифікованими Україною.

12. Здійснено наукове обґрунтування закріплення в чинному КПК України та в проектах КПК України норми, яка б передбачала при розгляді запиту про екстрадицію роз'яснення особі сутності висунутих проти неї звинувачень, її процесуальних прав та обов'язків, ознайомлення її з матеріалами кримінальної справи, наданими запитуючою стороною, а також роз'яснювати засудженій особі, екстрадиція якої вимагається, змісту вироку суду та порядку його оскарження. Обґрунтована необхідність зазначати про факт роз'яснення прав та обов'язків вказаній особі в декларації, яку складає прокурор отримавши запит на її екстрадицію.

13. Викладено авторську позицію щодо необхідності змін правових норм, що стосуються перегляду вироків іноземних держав щодо засуджених осіб, які передані в порядку екстрадиції. Запропоновано необхідність доповнення кримінально-процесуального законодавства України нормою „Перегляд вироку

суду іноземної держави щодо засудженого громадянина України”:

1. Будь-які питання, пов'язані з переглядом вироку суду іноземної держави, якщо є підстави такого перегляду, вирішуються компетентними органами держави виконання вироку та з урахуванням наявності у особи громадянства України.

2. Перегляд вироку суду іноземної держави здійснюється за правилами перегляду судових рішень в порядку виключного провадження.

3. Підставами перегляду вироків іноземних держав за результатами екстрадиції засуджених осіб є:

а) Невідповідність вироку суду іноземної держави Конституції України, законам України, Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. та протоколів до неї.

б) Відсутність з цією державою договору про правову взаємодопомогу в частині передачі засуджених осіб чи дійсності кримінальних вироків.

в) Неприєднання такої держави до Конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків 1970 р.

г) Наявність рішення Європейського суду з прав людини щодо особи відносно якої були порушення міжнародних та національних норм кримінального судочинства та відновлення її попереднього юридичного стану в порядку передбаченому законодавством України.

4. Шкода завдана громадянину України незаконними діями (бездіяльністю) та рішеннями суду чи посадових осіб компетентних органів іноземної держави відшкодовується Україною (крім випадків наявності спільної угоди про відшкодування шкоди між державами) у повному обсязі або частково згідно з законодавством України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Березняк В. С. Проблемні питання екстрадиції осіб, які вчинили наркозлочини / В. С. Березняк // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць. — 2004. — Спец. вип. № 2. — С. 280—288.

2. Березняк В. С. Екстрадиція осіб, які засуджені за вчинення злочинів / В. С. Березняк // Держава і право : зб. наук. праць [Юридичні і політичні науки]. — Спецвипуск. — К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. — С. 44—50.

3. Березняк В. С. Проблемні питання правового регулювання екстрадиції в проекті Кримінально-процесуального кодексу України / В. С. Березняк // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць. — 2005. — Спец. вип. № 1 : Актуальні питання кримінально-правових наук. — С. 186—194.

4. Березняк В. С. Проблеми реабілітації громадянина України при екстрадиції / В. С. Березняк // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 8. — С. 168—172.

5. Березняк В. С. Сучасні тенденції розвитку та застосування екстрадиції : європейський ордер на арешт / В. С. Березняк // Право України. — 2006. — № 11. — С. 149—152.

6. Березняк В. С. Застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту в інституті екстрадиції : процесуальні аспекти / В. С. Березняк // Право України. — 2007. — № 7. — С. 131—135.

7. Березняк В. С. Кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми інституту екстрадиції / В. С. Березняк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. праць. — 2007. — № 1. — С. 269—275.

8. Березняк В. С. Актуальні питання екстрадиції осіб, які вчинили злочин / В. С. Березняк // Юридична наука та правоохоронна діяльність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. молодих учених [«Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців»], (Дніпропетровськ, 18 травня 2005 р.). — Вип. 6. — Дніпропетровськ, 2005. — С. 159—162.

9. Березняк В. С. Деякі проблеми реалізації положень конвенції про захист прав і основних свобод людини при екстрадиції / В. С. Березняк // Правова реформа у масовій свідомості мешканців Луганського регіону : матеріали круглого столу [«Захист прав людини в Луганському регіоні : шлях до європейських стандартів»], (15 грудня 2005 року), і наук.-практ. конференції [«Правова реформа у масовій свідомості мешканців Луганського регіону»], (16 лютого 2006 року). — Луганськ, 2006. — С. 141—143.

10. Березняк В. С. Перегляд вироків іноземних держав за результатами екстрадиції засуджених осіб, які є громадянами України / В. С. Березняк // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : матеріали круглого столу (Дніпропетровськ, 25 травня 2007 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. — С. 32—36.

11. Березняк В. С. Деякі питання забезпечення гарантії прав та свобод осіб під час екстрадиції в Японії та Україні / В. С. Березняк // Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні: матеріали наук.-практ. семінару [«Державна політика у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні»], (Дніпропетровськ, 28 лютого 2008 р.). — Дн. : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — С. 149—153.

12. Березняк В. С. Проблеми законодавчого регулювання екстрадиції в Україні / В. С. Березняк // Слідча діяльність : проблеми теорії та практики : матер. наук.-практ. конф. та круглого столу (м. Дніпропетровськ, 22 і 26 травня 2008 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — С. 134—141.

13. Березняк В. С. Конституція України – основний гарант захисту прав при екстрадиції / В. С. Березняк // Матеріали круглого столу з актуальних проблем конституційного права (Криворізький факультет Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 24 квітня 2008 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — С. 18—20.

14. Березняк В. С. Запит про екстрадицію та деякі проблеми його оформлення відповідно до міжнародних стандартів у сфері кримінального

судочинства / В. С. Березняк // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : матеріали круглого столу (ДДУВС, 29 травня 2009 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. — С. 42—44.

АНОТАЦІЇ

Березняк В.С. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпропетровськ, 2009.

Дисертація є першим в кримінально-процесуальній науці комплексним монографічним дослідженням екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права.

У роботі сформульовано ряд теоретичних узагальнень та нове вирішення наукового завдання щодо комплексного теоретичного дослідження екстрадиції як інституту кримінально-процесуального права України.

Розроблено пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення інституту екстрадиції в кримінально-процесуальному праві України.

***Ключові слова:** екстрадиція, інститут кримінально-процесуального права України, процедура екстрадиції, процесуальні гарантії захисту прав і осіб під час екстрадиції.*

Березняк В.С. Экстрадиция как институт уголовно-процессуального права Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Днепропетровск, 2009.

Диссертация является первым в уголовно-процессуальной науке комплексным монографическим исследованием экстрадиции как института уголовно-процессуального права Украины. На основании исследования доказано и обосновано, что экстрадиция является институтом уголовно-процессуального права Украины. Рассмотрено содержание и значение понятия «экстрадиция». Выяснена и определена сущность и особенности экстрадиции как института уголовно-процессуального права. Рассмотрены признаки экстрадиции как института права, которые указывают на то, что экстрадиция является именно институтом с присущими только ему признаками. Рассмотрена правовая природа института экстрадиции.

Исследованы функции института экстрадиции и проведена их классификация. Рассмотрены и исследованы принципы института экстрадиции. Принципы института экстрадиции имеют определенные присущие только ему признаки. На их основе разработано определение принципов института экстрадиции. Предложено собственное определение экстрадиции. Исследованы вопросы субъектов и объектов экстрадиционных правоотношений. Определено

три группы субъектов экстрадиционных правоотношений.

Проведен анализ европейской практики экстрадиции лиц, которые скрываются от следствия и суда и на их основе обосновано внедрение в уголовно-процессуальном праве Украины упрощенной процедуры экстрадиции. Определена процессуальная форма института „временный арест (взятие под стражу)”, предложен механизм его осуществления. Внесены предложения к действующему законодательству и проектам КПК Украины с целью усовершенствования осуществления процедуры экстрадиции.

Исследованы вопросы относительно необходимости правового регулирования в уголовно-процессуальном законодательстве Украины порядка и процедуры возмещения ущерба причиненного гражданину Украины неправомерными действиями или бездеятельностью суда и других компетентных органов иностранного государства во время их экстрадиции. Сформулированы предложения относительно нормативного урегулирования данного вопроса.

Предложено дополнить действующий КПК Украины и проекты КПК Украины отдельными нормами, направленными на обеспечение защиты прав и свобод лиц во время экстрадиции.

Изложена авторская позиция относительно необходимости кардинальных изменений правовых норм, которые касаются пересмотра приговоров иностранных государств по отношению к осужденным лицам, которые переданы в порядке экстрадиции. Предложены концептуальные модели норм права, которые бы давали возможность просматривать приговоры иностранных государств по результатам экстрадиции осужденного лица с целью защиты его прав и свобод.

Разработаны предложения и рекомендации, которые направлены на усовершенствования института экстрадиции в уголовно-процессуальном праве Украины.

***Ключевые слова:** экстрадиция, институт уголовно-процессуального права Украины, процедура экстрадиции, процессуальные гарантии защиты прав и свобод лиц во время экстрадиции.*

Bereznyak V.S. Extradition as the institute of criminal procedural law of Ukraine. – Manuscript.

The thesis is for candidate degree in law on speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic enquiry; operational-search activity. – The Dnipropetrovs’k State University of Internal Affairs, Dnipropetrovs’k, 2009.

The thesis is a first complex monographic research of extradition as the institute of criminal procedural law in modern criminal procedural science.

The row of theoretical generalizations and new improvement of scientific knowledge about institute of criminal extradition are formulated in dissertation.

The propositions and recommendations directed to improvement of extradition as the institute of criminal procedural law of Ukraine are developed.

***Key words:** extradition, institution of criminal procedural law of Ukraine, procedure of extradition, procedural guarantees of rights and individuals defense during the extradition.*